

Обставини справи

Справа стосувалася рішення щодо права на спілкування (контакт), ухваленого стосовно Х, народженої у 2010 році, яка є наймолодшою з п'яти дітей заявниці, та рішення про проживання Х за адресою, яка не підлягає розголошенню.

20 серпня 2018 року орган прокуратури ухвалив термінову постанову про встановлення опіки над Х. Того ж дня заявницю та її матір було заарештовано за кілька випадків шахрайства та крадіжки. Х перебувала із заявницею під час вчинення цих діянь та арешту. На той момент заявниця мала одноосібну батьківську відповідальність щодо Х. Заявниця має ромське походження та є неписьменною.

21 серпня 2018 року Районна рада з питань соціального забезпечення («Рада») затвердила термінову постанову про встановлення опіки, а служби захисту дітей вирішили не розголошувати нову адресу Х та тимчасово заборонити спілкування Х і заявниці. Заявниця намагалася оскаржити це рішення, проте воно було залишено без змін.

7 листопада 2018 року Рада ухвалила постанову про встановлення постійної опіки над Х, а також затвердила рішення про тимчасову заборону спілкування Х і заявниці та про нерозголошення адреси Х.

У своєму рішенні Рада зазначила, що протягом 2008–2018 років відносно сім'ї заявниці було ініційовано численні провадження органами захисту дітей, до яких було залучено дев'ять служб у зв'язку з частими змінами місця проживання родини. Повідомлення викликали занепокоєння щодо насильства відносно дітей і заявниці, участі дітей у крадіжках та пропусків школи, вживання батьками наркотиків, участі В (батька дитини) у стрілянині, наявності зброї в домі та ворожого середовища проживання. Поліція висловлювала занепокоєння щодо відсутності стабільного догляду та безпеки, а також щодо кримінального минулого обох батьків. У 2015 році всі діти вже були тимчасово передані під опіку після насильницького інциденту з боку батька. Було також встановлено, що Х тривалий час не отримувала належної стоматологічної допомоги. На момент передачі Х під опіку у 2018 році щодо заявниці та В було зареєстровано відповідно 33 та 293 поліцейські справи. Рада встановила, що Х перебувала в неприйнятних умовах догляду.

Рішенням від 28 жовтня 2019 року районний суд затвердив постанову про встановлення опіки та нерозголошення адреси Х, але надав заявниці право на зустрічі під наглядом, тривалістю дві години чотири рази на рік. Суд уповноважив служби захисту дітей визначати додаткові заходи безпеки під час спілкування, зокрема щодо мови спілкування.

Суд встановив, що під час проживання із заявницею Х зазнавала значного недбальства та стала свідком насильства й вживання наркотиків. Було визнано малоімовірним, що заявниця могла забезпечити належний догляд або здійснити необхідні зміни. Однак визнав, що спостереження за двома зустрічами між заявником та Х не були достатніми для висновку про те, що спілкування було

шкідливим, а отже, не були достатніми для обґрунтування відмови у спілкуванні, зважаючи на потенційну довгострокову шкоду для Х від відсутності будь-якого спілкування.

20 травня 2020 року Вищий суд відмовив у дозволі на апеляцію щодо постанови про встановлення опіки над Х, але дозволив оскарження у частині спілкування (контактів) і нерозголошення адреси проживання дитини Х.

У експертному висновку щодо оновленої оцінки заявниці забезпечувати догляд за дитиною від 22 вересня 2020 року були детально викладені розповіді Х, які вона розповіла прийомній сім'ї, про застосування батьками фізичних покарань, а також детальні знання про виготовлення і вживання наркотиків. У звіті наголошено на сильних емоційних реакціях дитини під час та після зустрічей із заявницею, включно зі втратою свідомості. Х чітко висловила небажання спілкуватися з нею, хоча відчувала провину, і зазначила, що можливо зустрічатиметься із заявницею ближче до повноліття.

Рішенням Вищого суду від 20 жовтня 2020 року заявниці відмовлено у праві на спілкуванні з донькою. Цей суд вважав прикритим те, що з моменту ухвалення рішення про встановлення опіки до першої зустрічі з Х минув рік. Разом з тим зазначив, що сильні реакції Х після зустрічей (контактів) були неприйнятними та шкідливими для її здоров'я. Дитяча психіатрична служба рекомендувала утриматися від спілкування, оскільки Х страждала від посттравматичного стресового розладу (далі – ПТСР), а спілкування перешкоджало лікуванню. Суд підкреслив, що відсутність спілкування на відповідний момент часу не виключає майбутнє возз'єднання з біологічною сім'єю.

Вищий суд погодився з оцінкою ризику викрадення дитини, здійсненою районним судом. Було встановлено, що нерозголошення адреси Х безсумнівно відповідає її найкращим інтересам. Суд підтримав заходи безпеки запроваджені службою захисту дітей в межах повноважень, наданих їй районним судом, під час попередніх зустрічей (контактних сесій) Х із заявницею, включно із заборонаю ромської мови. Оскільки суд не дозволив подальше спілкування з дитиною, потреби оцінювати аналогічні обмеження в майбутньому не було.

Верховний Суд відмовив заявниці у наданні дозволу на оскарження.

Посилаючись на статтю 8 Конвенції заявниця стверджувала, що мету возз'єднання сім'ї було передчасно відхилено. Обмежена кількість зустрічей, що відбулися, унеможливили належним чином оцінити її здібності забезпечити догляд. Запроваджені заходи безпеки (присутність поліції, заборона розмовляти ромською мовою) значно знизили якість спілкування з дитиною. Стверджувала, що національні органи влади не змогли встановити справедливий баланс між найкращими інтересами Х та правом заявниці на сімейне життя, зокрема, не врахувавши вплив проживання дитини Х за нерозголошеною адресою та не надавши належної ваги культурному та сімейному походженню Х. Вона вважала, що оцінка Вищим судом потенційного ризику викрадення дитини була гіпотетичною та необґрунтованою.

Оцінка Суду

ЄСПЛ вважав, що рішення Вищого суду, яке стало остаточним рішенням по суті справи заявниці щодо права на спілкування з дитиною Х та проживання Х за нерозголошеною адресою, становило втручання у право заявниці на повагу до її сімейного життя для цілей пункту 1 статті 8 Конвенції. Це втручання було здійснено відповідно до закону, а саме Закону про добробут дітей 1992 року, який був чинним на той час, та ставило собі за законну мету захисту «прав» та «здоров'я» Х.

Згідно з усталеною практикою, вирішуючи питання, чи було таке втручання «необхідним» у значенні пункту 2 статті 8 Конвенції ЄСПЛ повинен визначити чи, у світлі всієї справи, підстави, наведені для обґрунтування заходів, про які йде мова, були відповідними та достатніми для цілей пункту 2 статті 8 Конвенції та чи був заявник належним чином залучений до процесу прийняття рішень (див. рішення у справі *Strand Lobben and Others v. Norway* [ВП], № 37283/13, від 10 вересня 2019 року, §§ 203 та 212).

ЄСПЛ встановив, що суворі обмеження контактів між батьками та дітьми, які застосовуються в контексті заходів у сфері опіки, зазвичай є несумісними з метою возз'єднання сім'ї та з принципом, відповідно до якого рішення про передачу дитини під опіку повинні, наскільки це можливо, мати тимчасовий характер. Суд наголосив, що надзвичайно важливо те, щоб порядок спілкування, не завдаючи дитині надмірних труднощів, ефективно сприяв досягненню мети возз'єднання сім'ї доти, доки — після ретельного аналізу та з урахуванням позитивного обов'язку органів влади вживати заходів для сприяння возз'єднанню сім'ї — органи влади не матимуть достатніх підстав вважати, що кінцева мета возз'єднання більше не відповідає найкращим інтересам дитини (див. рішення у справі *A.L. and Others v. Norway*, № 45889/18, від 20 січня 2022 року, § 48, та цитовані там справи).

ЄСПЛ, застосувавши «більш ретельну перевірку» (див. згадане рішення у справі *Strand Lobben and Others v. Norway*, § 211; див. також рішення у справі *E.M. and Others v. Norway*, № 53471/17, від 20 січня 2022 року, § 58, де заявнику не було надано право на спілкування з жодним з дітей), дійшов висновку, що національні суди надали достатні й належні підстави для обмеження спілкування заявниці з Х.

Вищий суд визнав пріоритетом здоров'я дитини, спираючись на експертні висновки та рекомендації фахівців. Було встановлено, що зустрічі заявниці з дитиною, спричиняли Х серйозні психологічні й фізичні реакції (тривога, неприємність, суїцидальні думки, порушення сну, проблеми в школі) та перешкоджали лікуванню ПТСР. Як відзначив ЄСПЛ, і дійшов висновку Вищий суд, можливість майбутнього возз'єднання не виключалася — спілкування може бути поновлене, однак коли буде безпечним для дитини, що було на момент подій невизначеним. Суд також підкреслив, що відповідно до статті 8 Конвенції батьки не можуть вимагати заходів, які шкодять здоров'ю та розвитку дитини (див. також згадане рішення у справі *E.M. and Others v. Norway*, § 59).

ЄСПЛ акцентував, що Вищий суд визнав вкрай прикритим те, що понад рік минув до організації першої зустрічі між Х і заявницею, навіть з урахуванням ризику викрадення, необхідності посиленних заходів безпеки, участі поліції та значної відстані для Х. Водночас Вищий суд вважав, що зустрічі можна було провести в умовах, які достатньо зменшували або усували ризик викрадення.

Разом із тим попередні рішення органів опіки та Ради до ухвалення рішення районного суду не передбачали права заявниці на спілкування з дитиною. Хоча органи влади були зобов'язані постійно оцінювати ситуацію, вони не мусили організовувати зустрічі до ухвалення нового рішення щодо права на спілкування, яке б замінило будь-яке попереднє рішення про обмеження права на спілкування. ЄСПЛ констатував, що сам по собі час, що минув до першої зустрічі не свідчить про те, що обмеження права на спілкування і проживання Х за нерозголошеною адресою не відповідали вимозі «більш суворої перевірки», яка застосовується ЄСПЛ у справах щодо обмеження права на спілкування.

Щодо тверджень заявниці, що обмежена кількість зустрічей не надала достатніх доказів для оцінки її здібностей забезпечувати догляд, а заборона говорити ромською мовою та присутність поліції знизили їхню якість. Суд зазначив, що така оцінка ґрунтувалася не лише на цих зустрічах, а на значному обсязі доказів, свідченнях свідків та експертних висновках, і заявниця також мала можливість надавати докази. ЄСПЛ констатував, що зважаючи на обставини справи, вжиття таких заходів було виправданим через доведений ризик викрадення й необхідність зберігати місце проживання Х нерозголошеним.

З огляду на зазначене Суд вважав, що оскільки національні засоби правового захисту були вичерпані, втручання у право заявниці на повагу до її сімейного життя було пропорційним переслідуванню законним цілям і, таким чином, «необхідним у демократичному суспільстві» для цілей пункту 2 статті 8 Конвенції. Суд констатував, що заява є явно необґрунтованою у значенні підпункту «а» пункту 3 статті 35 і має бути відхилена відповідно до пункту 4 статті 35 Конвенції.

Висновок

Заяву визнано неприйнятною та відхилено.

Ухвала в цій справі прийнята Комітетом 20 січня 2026 року, оприлюднена 12 лютого 2026 року та є остаточною.